

Västanbladet

GöteborgsRegionens Släktforskare

Årgång 34

2017

Nr 4

STAVKIRKER

Borgund Stavkirke. Läs mer om stavkyrkor på sidan 7

Innehållsförteckning nr 4-2017

- 3 Vi möts
4 Släktforskar dagarna 2021
Redaktören har ordet
Per Clemensson
6 Elsa Sjödahl 100 år
7 Stavkyrkor i Norge
8 Bokanmälningar
9 Det första spadtaget
Per Clemensson
12 Minnen från Björka
Hilda Clemensson
21 Svenska krigsfångar i Ryssland,
del 1 1700-1709
Galina Sjebaldina
24 Dödsfall bland svenskarna i Amerika
25 Häradsfogden Bengt Nilsson till Boda
– en föregrundsmän i Mariestads äldsta
Historia *Ake Möller*
28 Från Falköping till Illinois
Ingegerd Särilvik
34 Landet Runt
Gunilla Brolund

Omslagsbild: *Borgund Stavkirke*

Västanbladet

Redaktionskommitté:
Per Clemensson, Lars Olof Lööf och
Johan Ahlén.

Västanbladet ingår i medlemsavgiften 250:-/år och för familjemedlem 75 :- och utkommer årligen med fyra nummer.

Ansvarig utgivare Per Liljeström

Tidningsmakare:

Christina Claeson
ch_claeson@hotmail.com

Tryckeri: Typographica Göteborg

**Manusstopp för nr 1-2018
meddelas på hemsidan**

GöteborgsRegionens Släktforskare

MEDLEMSFÖRENING I SVERIGES SLÄKTFORSKARFÖRBUND Styrelse 2 0 1 7

- Ordf.** Lisbet Rodin 0701-70 84 30
Hults Sörgårdsväg 13A, 436 45 ASKIM
lirodin@hotmail.com
- Vice ordf.** Lars Olof Lööf 0705-22 24 91
Erik Dahlbergsg. 4, 411 26 GÖTEBORG
larsolof.loof@gmail.com
- Sekreterare** Gunilla Brolund 0705-50 14 62
Dahlströmsg. 30, 414 65 GÖTEBORG
gunilla.brolund@gmail.com
- Kassör** Eva von Brömsen 0733-10 06 06
Tornvägen 9, 438 34 LANDVETTER
kassor.grs@gmail.com
- Vice kassör** Ewert Arwidsson 0723-13 84 15
Eva Rodhes g. 10, 411 11 GÖTEBORG
trewettrans@telia.com
- Webmaster** Lars Nyqvist, 0767-71 64 56
Trollhättevägen 12, 442 49 KUNGÄLV
webmaster.g.r.s@telia.com
- Redaktör** Per Clemensson, 031-20 65 63
Södra Vägen 79, 412 54 GÖTEBORG
per@clemensson.net
- Ledamot** Robert Berggren, 0703-55 00 99
de Geersgatan 16, 416 57 GÖTEBORG
ordf.gbgghembygd@gmail.com
- Ledamot** Inger Clemensson, 031-20 65 63
Södra Vägen 79, 412 54 GÖTEBORG
inger@clemensson.net
- Ledamot** Jan Forslund 0346-222 45
Ljungby Prästgård 101
311 95 FALKENBERG
janforslund@spray.se
- Suppl.** Ingela Linderå, 0738-01 92 71
Årenprisgatan 2A, 416 52 GÖTEBORG
aliceingela@yahoo.se
- Suppl.** Johan Ahlén, 0739-97 19 16
Dockeredsvägen 14,
424 91 OLOFSTORP
johan@flygfotohistoria.se
- Suppl.** Barbro Majgren 0706-44 81 48
Mästarevägen 10, 305 72 STENINGE
qpm@telia.com

Vi möts

Nytt år och nytt bidrag till GRS verksamhet!

Betala gärna in nya medlemsavgiften 250 kr för enskild medlem, 75 kr för familjemedlem redan nu Plusgiro 24 23 85-3.

Viktigt att du anger namn och gärna mejladress.

För vad sägs om följande preliminära vårprogram 2018

Januari

- 8 Lokalen öppen kl. 10-14
- 18 Studiebesök *Christine Kyrka*
- 20 Släktforskningens dag - Öppet hus hos GRS
- 29 Medlemskväll med föreläsning av fil dr Per Hallén om Göteborgs Ekonomiska Historia

Februari

Landskapskväll Värmland - datum ej fastställt

- 18 Vilka regler gäller när man vill använda bilder från arkiv, nätet, böcker eller själv fota av konstnärers alster? Arkivarie Stefan Högberg i Frölunda Kulturhus kl 12:00. I samarbete med Släktforskning & Göteborgshistoria. Biljetter via www.ticketmaster.se eller 031-3662725.
- 24 *Skogsfinnar* – en dag för dig med skogsfinnar (svedjefinnar) i släkten

Mars

- 5 Årsmöte – föreläsning
17-18 *Släktforskningens dagar 17-18 mars* i Stadsbiblioteket med utställning och föreläsningar

April

- 23 (prel) Landskapskväll Halland

Maj

- 5 Bussutflykt till Varnhem, Katas gård och Västergötlands museum i Skara. Vi får en guidning på Katas gård av Maria Vretmark som kommer att ge oss lite extra information om DNA i samband med arkeologiska utgrävningar.

Öppet lördagar 10-14 ojämna veckor för egen släktforskning i GRS lokaler. Vissa dagar temadagar.

Studiebesök planeras till Landsarkivet, Dialekt-, namn- och folkminnesarkivet i Göteborg, Stadsarkivet..., DNA-café (minst) tre gånger varje månad. Mer information kommer på hemsidan och annonseras i föreningslokalen.

Reservation för ändringar i programmet.

Släktforskardagarna 2021

Vad vore mer passande än att fira Göteborgs 400-årsjubileum med Släktforskardagarna här i staden? Så blir det – Släktforskarförbundet har sagt ja till vår ansökan. Nu börjar ett spännande jobb med planering och genomförande. Välkomna med i förberedelserna!

Lisbet Rodin
Ordförande

Redaktören har ordet

Alltjämt är vi i vår stads hemtjänsts grepp och känner oss väl vårdade av deras flickor och pojkar. De stor alltid till förfogande i tid och otid. Vi har sagt upp oss som redaktörer för Västanbladet och kommer att avgå ur styrelsen och kommer bara att medverka i tidningstillverkningen med att jaga artiklar. Låt oss tacka för ert tålamod med oss. Hoppas vi kan mötas alltjämt i framtiden. Kom gärna med artiklar stora som små i Göteborgska ämnen. Såväl i äventyr som i verkligheten. Hjärtligt tack! och även ett stort tack till medarbetare och författare.

Inger och Per

A VENYNS FOTKLINIK

FOTEN I CENTRUM

Välkommen till en av de äldsta Fotklinikerna i Göteborg (etabl 1942) !

Vi erbjuder medicinsk fotvård, vårtfrysning, benvaxning, manikyr och fot/benmassage.

Vi i har även försäljning av presentkort och diverse produkter.

En fika och ett leende ingår alltid ! - Se våra fina omdömen på Eniro.se !

Jessica och Tove

Boka tid på tfn: 031- 16 92 87 - Geijersgatan 16, Göteborg

Nytt i Röttebokhandeln
<https://www.rotterbokhandeln.se/>

ARKIVGULD

KÄLLOR TILL
INVANDRINGENS HISTORIA
1840-2000

LARS HALLBERG

Julklappar?

5

Arkivguld

Elsa Sjødahl 100 år

Ewert Arvidsson och GRS ordförande uppvaktade Elsa på 100-års dagen med en vacker blombukett.

Victor Örnberg-priset motivering från 2014

Få har betytt så mycket för den västsvenska släktforskningen som Elsa Sjødahl. Med den stora kunskap hon har i att läsa äldre handskrifter har hon kunnat bistå släkt- och hembygdsforskare och andra historieintresserade med material av mycket stort värde i ett svårforskat material. Under 1980-talet skrev Elsa Sjødahl gårdshistoria för Steneby socken i Dalsland. Den sträcker sig så långt tillbaka som det är möjligt att komma, dvs. till 1400-1500-tal på de flesta gårdarna.

Ägarförhållandena har utretts på varje gård och genom domböckerna får man reda på allt som hänt i stort som smått. Detta är sannolikt en av de grundligaste gårdsforskingar som tryckts i Sverige.

Under många år arbetade Elsa Sjødahl dessutom med renskrivning och komplettering av domboksmaterial som en annan dalslandsforskare, Anders Edestam, gjort.

Det resulterade i att Dalsland nu har domboksmaterial från 1600-talet utgivna i alla sina fem härad. Elsa Sjødahl har tidigare uppmärksammats av bl.a. Nordiska Museets för sin gärning med motiveringen att hon "under 35 års tid transkriberat Dalslands domböcker för åren 1601, 1607 samt 1613-1730." Elsa Sjødahl, som är född 1917, arbetar fortfarande vidare trots sin höga ålder. Hon fortsätter nu med att tyda Tössbo häraads domböcker efter 1675.

Sveriges Släktforskarförbund vill därför lyfta fram den skatt Elsa Sjødahl har tillgängliggjort och hoppas att andra forskare ska inspireras av Elsas arbete med domboksforskning.

Stavkyrkor i Norge

Stavkyrkorna i Norge har en lång historia bakom sig. Borgunds stavkyrka som syns på omslaget uppfördes i slutet på 1100-talet och var i bruk ända fram till 1877.

Idag är kyrkan ett museum. I Norge finns det 28 stycken stavkyrkor. Namnet kommer ifrån att väggarna är klädda i trä, stående på höjden, stavar.

När kyrkorna byggdes var en stenkyrka mer kostsam att bygga än en kyrka i trä, och träd fanns det gott om i Norge. Därav alla dessa fantastiska byggnadsverk. I Sverige finns endast en stavkyrka kvar och den ligger i Hedared i Borås Kommun.

Rättelse

I nr 2 av Västanbladet fanns en artikel om Kolerakyrkogården i Bräcke. De sista raderna av artikeln föll dessvärre bort.

Slutet på artikeln låter sålunda:

Inom den yta som var markerad för undersökning förekommer ytligare gravar. Detta är inte helt ovanligt, men flertalet gravar är dock placerade djupare. De grundare gravarnas djup är ett riktmått. Då undersökningen gjorts med schaktgrävning spritt över ytan kan vi idag bara säga att grunda gravar förekommer inom gravgården. Därför förespråkas skydd från 0,5 meters djup inom rubricerat område då gravar visat sig kunna komma redan på detta djup.

Christina Claeson

Bokanmälningar

Nils Marelius: "Kyrkobokföringshistorik", en ypperlig orientering om svensk bokföring.

Hellström - Kalin: "Olof Bertilssons Kyrkobok 1636-1668", Landsarkivet i Östersund

"Frusna ögonblick Bilder från ett svunnet Tjörn". **Tjörns hembygdsförbund.**

"Livet på landet förr", utgiven av **Tidningen Land.**

"Kyrkans föremål beskrivande lexikon", utgiven av **Charlotta Hanner** m.fl.

Alla böckerna finns på i lokalen på Erik Dahlbergsgatan

DNA-träff

Genom Eva Falk är jag släkt med Niklas Hertzman, Arkivdigital, genom "Kullasläkten".

Per Clemensson

PS. Haplogruppen torde vara I1a1b1

Det första spadtaget

Det är tidigt på morgonen den 30 april 1855. Ute vid Alfhem strax söder om Alingsås har en lång och mager ung man fått uppdraget att sätta spaden i jorden. Det var ett förtroendeuppdrag! För därmed hade Pehr Skog påbörjat Västra stambanans miljonbygge och blivit, vad han gärna alltid kallade sig, "Sveriges förste rallare".

Nu fanns det väl andra, som skulle ha kunnat göra honom rangen stridig. Claes Adelsköld framför allt. Han berättar i sina Lefnadsminnen om det allra första järnvägsbygget i landet. "Sjelf tog jag en spade och den närmaste skottkärran – fyllde och körde ut den första skottkärran jord i bank å den första svenska jernvägen, och kan således anse mig hafva varit "rallerbusen" n:r 1 i Sverige. Detta skedde (i Värmland) den 5 maj 1849 kl. 10 fm." Men andra s.k. adelspersoner voro pessimister. På Riddarhuset hade man fällt yttrandet: "Jernvägarne skulle blifva en kräfte för landet". Hos oss i Alingsås går Pehr Skog alltjämt under sitt vedertagna hedersnamn. Han var dock ett barn av bygden. Som Adelsköld. Föddes i staden den 27 juni 1828. Vid 20-årsåldern utflyttar han till Marstrand och vänder i sinom tid åter under knektnamnet Nord, men är sedan skriven som järnvägsarbetare Skog, gifter sig i Lena församling och får sex barn, av vilka det andra är årsbarn med järnvägsbyggets början. I krigsutbrottsmånaden år 1914 slutar

han sina dagar över 86 år gammal.

Stambanebygget satte sina spår. En hel del av de unga ingenjörerna förlorade sina hjärtan till traktens skönheter, berättas det.

Så gick det t.ex. med en von Sneidern. Han gifte in sig på ett större företag i Näs, blev kontorist i Tollerred, sedermera godsägare på Dal och får till en landshövding med samma namn i länet. Och folks intresse kretsade mycket kring det nya som var å bane. I en almanacka i den Hage-linska släktens förvar står det antecknat för söndagen den 6 aug. 1855: "Voro vi i Vestra bodane för att se på jernvägen och på soldaternas dans". Vad det nu kunde vara för soldater och för dans? Det var från Släviks prästgård några kilometer bort, ungdomarna tagit sig ner till Västra Bodarne. På Slävik bodde sedan ett 10-tal år komminister Anders Hagelin med hustru, f. Brun, och barn och svägerska. Det var i den lilla prästgårdens man samtidigt kunde ha 17 (!) gossar inackorderade att läsa med för ekonomiens skull. Och det var där som själva högste chefen för Sveriges järnvägar, den driftige Nils Ericson, och hans broder John Ericson, propellerns uppfinnare, haft sin syster Anna Carolina bosatt några år före Hagelins som maka till komminister Clas Odhner och mor till ingen mindre än vår barndoms historieboks Clas Jonas Theodor Odhner. 1856 är banan färdig Göteborg – Jonsered och snart därefter har man möjlighet

att resa tåg till Göteborg. Alingsås sjö - och förstad. 1861 kan man ta tåg till västkusten ända från Töreboda. Den sensommaren har fröken Maria Brun och hennes prästfrusyster varit ända uppe i Hudiksvall och hälsat på brodern och apotekaren John Julius Brun.

Man färdas med båt först till Stockholm och sedan kanalvägen till Töreboda. Maria Brun berättar i ett brev om färden över den oroliga Vättern och om ankomsten till Töreboda kl. 3 eftermiddag. Men så sent på dagen gick inga tåg. Man måste invänta tåget morgonen därpå.

Reser kl. 9 fm. och är efter en inte alltför hastig snälltågsresa på 11 timmar hemma i Alingsås kl. 8 em. ”i ett otrevligt regn”. Och eftersom det blir svårt att ta sig ut till Slävik får man husrum hos släkten i prästgården över natten. 1860 är en dansk historiker E. F. Allen ute och prövar ”den vestre Jernbane”. Hans skildring torde vara en av de första på den routen. I varje fall finns ingen tidigare förtecknad i det nyutkomna verket *Itineraria Suecana* av Samuel E. Bring. Och det blir inte många efteråt heller någon gång. Medan bortåt 200 resenärer ställer kosan över Trollhättan, är det bara något 10-tal som ens far Alingsås förbi.

Men Allen gör det 1 juli 1860 (*Dansk Maanedskrift, Köpenhamn 1860*). ”Kanalarten er hos Lystreisende kommen i stort Raab som et Middel til paa en beqwem, behagelig och hensigtsmaessig Maade at se en stor Deel af Sveriges

smukke Egne. Jeg lod mej ... ikke forlede ... Fra Goteborg gaaer den vestre Jernbane et langt Stykke op i Landet, naesten op til Landdryggen mellem Venern och Vetteren, og der er saaledes god Leilighed til hurtig at”

Urklippet avklippt här före slutet

Ur SJ nytt, årgång 4 nr 6 december 1946

FISK i FOCUS AB

Måndag 9 - 18 Tis - Ons 7 - 19
Tors - Fre 7 - 20 Lördag 7 - 18
Söndag 12 - 18

031-703 05 25 0709-42 33 01

fiskifocus.se

*Den välrotade blomsteraffären i Vasastan frösåddes redan 1912, Med gröna fingrar & spirande inspiration går vi nu in i det nya seklet. Välkommen till oss på hörnet av Aschebergsg & Engelbrektsgatan,
Instagram: la fleuriste eller www.lafleuriste.se
Tel 031-711 20 82*

La Fleuriste

ART FLORAL DEPUIS 1912

Minnen från Björka

Hilma Clemensson var min älskade faster och hon hade hembygd som hobby och övertog vid faderns död gården Björkas skötsel för att sedan resa till Amerika och komma snabbt tillbaka. Sedan sysselsattes hon med att genomföra personregistrering av Göteborgs kyrkoböcker för min fader som trots Riksarkivets protester skickade dem till Malmö där hon satt till sin pensionering och registrerade. Jag har delat uppsatsen i 3 delar alltså i 3 nummer. Den har tidigare publicerats i Kärnan.

Per Clemensson

Min faster Hilma Clemensson skriver i inledningen till sina minnen, att de har tillkommit under de senaste årens många ensamma stunder och att de har nedskrivits utan plan, "jag skriver vad som för tillfället kommer för mig och någon fullständig krönika blir det alldeles icke".

Det är med grämlse hon tänker tillbaka på hur ofta hon hört berättelser om gångna tider utan att tillvarata och bevara dem för framtida generationer. Hon berättade flerfaldiga gånger för mig hur hon under tidernas lopp bränt och förstört brev från och till sina föräldrar, syskon och vänner, åtgärder som hon på äldre dagar bittert ångrade. De här publicerade minnena tillkom på hennes bror Gustafs enträgna begäran i samband med hans 70-årsdag den 28 december 1954 och tillägnades honom.

För publiceringen har jag avkortat de avsnitt, som huvudsakligen berör familjen Clemensson och dess förhållanden. Dessutom har jag försökt att med lätt hand redigera minnena, bl.a. genom att insätta rubriker. För att göra minnena mer tillgängliga för en större publik än familjekretsen krävs en kort presentation av författarinnan, hennes familj och hennes uppväxt- och livsmiljö. Hilma Clementina Clemensson föddes den 14 juli 1871 i Kropps församling och hon var dotter av arrendatorn på Björka gård Lars Clemensson (1833-1910) och hans hustru Hanna Svensdotter Ryss (1849-1895). Såsom det äldsta barnet fick hon vid moderns död 1895 övertaga ansvaret för hemmet på Björka och för sina yngre hemmavarande syskon: Carl Axel född 1879 (1899 utflyttad till USA, 1908 gift med Clara Naumann och död 1971), Gustaf Gerhard född 1884 (1925 gift med Alma Mattsson, landsarkivarie i Göteborg 1920-1950, död 1971), Anna Hildegard född 1886 (död 1895) och Tyra Ingeborg född 1887 (sjuksköterska, 1916 gift med kyrkoherden Ivar Hultin i Gävle, död 1950). De äldre syskonen Lars Emil född 1872 (gift med Rosalie Schmith, död 1951) och Otto Peter Sigfrid född 1875 (dödförklarad 1920) hade båda

under början av 1890-talet emigrerat till USA. Syskonskaran hade även omfattat Peter Sigfrid född 1870 (död samma år), Carl Gerhard född 1874 (död 1879) och Anna Teresia född 1876 (död 1879). Efter faderns död 1910 förestod Hilma Clemensson å sterbhusets vägnar lantbrukets fortsatta drift på Björka till och med år 1912. Efter ett årslångt besök hos sina bröder i USA tog hon tjänst som husföreståndarinna under åren 1914-1918, vilket år hon bosatte sig i Malmö, där hon sedan framlevde sina dagar under små omständigheter.

Under 1920-talet var hon tidvis verksam som hushållerska i flera hem i Malmö och annorstädes. Huvudsakligen var hon dock under dessa år verksam som hem- och konstsömmerska. I mitt föräldrahem finns en rad vackra broderiarbeten i skånsk stil av hennes hand.

Från och med 1929 fick hon sin arbetsplats på Malmö stadsarkiv, där hon för landsarkivets i Göteborg räkning utförde ett omfattande och banbrytande registreringsarbete. De bouppteckningsvolymerna, som skulle person-registreras, skickades som lån till Malmö, där excerperingen på kort och sorteringen av korten i alfabetisk ordning skedde.

Med utgångspunkt från Hilma Clemenssons iakttagelser och anmärkningar under arbetets gång kunde regler för den fortsatta registreringen utarbetas och hennes arbete kom på så sätt att utgöra grunden för den vid landsarkivet i Göteborg från mitten av 1930-talet i stor skala bedrivna

person- och ortregistreringen av främst bouppteckningar och kyrkskrivningshandlingar. Landsarkivets förfaringssätt att låta verkställa registrering i Malmö ifrågasattes 1941 av riksräkenskapsverket, vilket fick till följd att Hilma Clemenssons arbetsinsats avbröts i oktober 1943.

Genom sin medverkan vid tillkomsten av landsarkivets registreringsregler och genom sitt omsorgsfulla registreringsarbete har hon gjort sig förtjänt av arkivväsendets och den personhistoriska forskningens tacksamhet. Hennes kunskaper som registrerare kom under 1940-talet att tagas i anspråk av Malmö stadsarkiv, där hon arbetade intill sin 80-årsdag. I den mycket omfattande korrespondensen med brodern och landsarkivarien i Göteborg Gustaf Clemensson (1903-1963: 370 brev) ger hon uttryck för sitt stora intresse för arbetet. Av korrespondensen framgår även hennes starka och livslånga kärlek till hembygden och släkten; otaliga är hennes besök på Björka och vid familjegraven på Kropps kyrkogård. Hilma Clemensson avled stilla den 8 juli 1963 i Malmö vid en ålder av 92 år. In i det sista var hennes själsförmögenheter obrutna.

Faster Hilmas minnen omfattar tiden fram till 1912, då familjen Clemensson lämnade Björka, och beskriver i huvudsak livet där under slutet av 1800-talet. Gården Björka, belägen i Kropps församling och Luggude härad, strax utanför Helsingborg på nuvarande Väla köpcentrums område (i huvudbyggnadens nu kvarstående stenflygel inrymmer en möbel- och

hemslöjdsaffär), som utgjorde ca 1½ mantal (40 tunnland åkerjord och 40 tunnland skog), och som ingick i släkten Bennets på Rosendal och Wasatorp godsinnehav, arrenderades av Lars Clemensson fr.o.m. mars 1869.

Av hos familjen bevarade arrendekontrakt och kvittenser framgår att det årliga arrendet under 1870-talet utgjorde 3.000 rdr riksmünt för att under början av 1900-talet ha stigit till 4.500 kronor. Arrendekontraktet reglerade även att arrendatorn under arrendetiden skulle bestrida alla å egendomen utgående onera och skatter liksom att arrendatorn skulle underhålla byggnaderna och bruka jorden efter av ägaren godkänd plan. Arrendekvittenserna är underskrivna av Adolph Bennet 1870-1895 och av Kjell Bennet 1896-1900. Enligt bevarade husesynsprotokoll 1869 och 1902 beskrivs boningslängan på följande sätt (902):

28,5 lång, 12 m bred och 3,3 m hög mellan grund och lejd, uppförd i grundmur av dels bränd och dels råtegel, på hög gråstensgrund under papptak med frontespice och veranda å södra sidan samt tvenne vindskupor å norra sidan, på sistnämnda sida två huggna stentrappor med järnräck till vardera; källarvåning under hela huset, vilken är avdelad i sju rum med tegelgolv, erforderliga trappuppgångar, dörrar och fönster; våningen däröver är indelad till åtta större och mindre bostadsrum förutom garderober och vestibuler, gipstak i alla rummen och tapet-

serade väggar, erforderliga dörrar och fönster i beslag och glas; på vindsvåningen är ett större rum på frontespicen och två rum på vardera gaveln även som garderober; i följd med och intill boningslängans östra gavel är ett s.k. utbygge 9,5 meter långt, 8,8 m brett av gråsten inrett till kök och skafferi; från förenämnde utbygge är tillsvinglat en flygelbyggnad åt norr; 11,6 m lång, 8,5 m bred och 2,4 m hög mellan grund och lejd, uppförd av gråstensmur med kringmurad tegel vid dörrar och fönster under tak av papp, inredd till brygghus, mejeri och mjölkammare.

Av övriga gårdsbyggnader nämns i husesynsprotokollet en korsvirkeslänga under halmtak (stall- och selkammare), en stalllänga, ett svinhus, en kostalllänga med flygelbyggnad, en logglänga med flygelbyggnad, en hugg- och redskapsbod, ett höns hus, fyra stathus (inredda till tvårumslägenheter) och ett boningshus väster ut från gården utmed landsvägen. En förteckning över kreatur, inventarier och byggnader vid Björka gård, upprättad den 1 augusti 1886, ger en uppfattning om driftens omfattning. Enligt denna uppgick djurbesättningen till 32 hästar, 80 fäkreatur, 22 ungfä, 9 svin, 6 får, 140 höns, 30 ankor och 12 kalkoner. Bland inventarierna kan nämnas ett 30-tal vagnar och slädar, ett ångtröskverk med lokomobil och en ångmaskin med två smörkärnor i mejeriet. Det sammanlagda värdet av kreatur och inventarier vid Björka var 1886 ca

70,000 kronor. Enligt mantalsuppgiften 1881 var utöver familjen Clemensson (6 personer), 13 drängar, 7 pigor och 1 trädgårdsmästare (med familjemedlemmar inalles 74 personer) skattskrivna på Björka.

Minnen från Björka

Far och mor

Far och mor gifte sig den 3 juli 1869. Far var född i Häggenäs den 26 september 1833 efter som kyrkoböckerna säga det, eljest brukade far ibland säga att icke ens farmor var riktigt säker på den saken: hon visste det var när potatisen togs upp, men om det var i september eller oktober blev aldrig riktigt klart. Den firades emellertid alltid i september. Far var den tredje i syskonringen: Klemmed, Hanna, Lars, Anna och Elna. Hemmet var nog efter den tidens förhållanden välbärgat med både lantbruk och mölla, och ett vänligt, gott förhållande rådde mellan föräldrar och barn. Farfar dog mycket ung, han hade ej varit sjuk, blott känt sig illamående några dagar. Så gick han ett nödvändigt ärende till ett litet hus och då det dröjde innan han kom in igen gick farmor för att se efter om han blivit sjuk och fann honom då sittande där död.

Detta blev ett svårt slag för farmor och hemmet. Barnen fick så fort som möjligt komma ut och själva förtjäna sitt bröd. Far kom som vaktpojke till sin morbror i Slattofta. Han var mycket fästad vid sin mor och det var säkert svårt på båda sidor att skiljas varje gång

den lille pilten varit hemma på besök. Skolgången var väl slut redan då, den var ju ej obligatorisk, endast några veckors årlig undervisning i kristendom, räkning och skrivning. Far hade gott huvud och en ofantlig läshåg. Han läste allt vad han kom över så farmor ofta sade åt honom: "påg, häng inte näsan över boken alltid". Hans högsta önskan var att få bli präst, men det kunde ju aldrig på allvar bli tal om den saken sedan farfar gått bort. Men hela sitt liv tänkte far med vemod på att han ej kunnat få följa sin käraste önskan. Det var väl också ett utslag av denna inställning, som gjorde att han så gärna läste högt, en djup och varm stämma hade han också. En julafton läste far hela "Dödens engel" för oss andäktigt lyssnande barn, och Hagbergs predikningar fick vi ofta höra på söndagarna, dock med betydligt mindre intresse.

I Slattofta var det väl också som far fick tjänstgöra som skjutspojke. Det var ju före järnvägarnas tid. Den som åtagit sig gästgivareskjutsar för ett "håll" – vägsträckan emellan två anhaltsplatser – fick alltid vara beredd att sända i väg karl och häst om en resande fordrade det. "Karl" blev det väl icke så ofta, utan det fick bli vaktpojken som måste ge sig iväg, ibland sent på kvällen efter att hela dagen ha utfört sitt vanliga arbete. Då blev det att köra de två milen och sedan rida barbacka tillbaka. Den resande hade oftast egen vagn. Somliga av dessa herrar grälade och svor på den stackars pojken för både likt och olikt, men så kunde ändå till slut ge honom en liten slant och till och med beröm och

då gick det lättare att i mörker och ruskväder ge sig i väg hemåt.

En gång skulle far ut på långtur, ända till Helsingborg. Det var en hel fora, som antagligen skulle hämta smuggelgods, ty de olika skjutsarna fick order att köra skilda vägar. Far fick tillsägelse att köra in i handlande Schers (?) gård vid Storgatan. Där fick han på natten ligga i spiltan hos hästen, där var varmt och gott, sade far alltid. – I den gården, som sedan min barndom ägdes av grosshandlande August Sylvan, kom far att i över 40 år ha sin handel. – Följande dag lastades varupackarna på vagnarna i största hemlighet och så begav sig var och en på väg igen och ej förr än på andra sidan Ekebro förenades de och icke heller visade sig ägarna förr. Skulle beslag möjligen ske så var de ändå i säkerhet, ty ingen av skjutspojkarne kände dem ju. Senare tog far tjänst hos patron Lindgren på Ludvigsborg, var där i flera år, så brukades det på den tiden trots styvt arbete och ringa lön. Maten var nog kraftig men oerhört enformig och som ”merafton” fick alla, även barn, brännvinsbröd – grovt bröd doppat i brännvin. Far var god vän med de jämnåriga barnen, en dotter gifte sig med en löjtnant Petersson, om de andra barnen vet jag endast att en son, som var en vacker och glad yngling, tog livet allt för lätt. Han kom en gång till Björka som luffare. Far kom med tårar i ögonen och sade till om middag åt honom och den åt han vid köksbordet. Nästa steg ut i livet tog far då han kom till Höghult. Farbror

Klemmed hade plats där men skulle flytta därifrån och lovade giva far sitt förord om han ville söka platsen. Far fick låna en häst – inga cyklar på den tiden – red en morgon de 5 à 6 milen till Höghult, tyckte om gården och fick löfte om platsen varefter han red hem igen samma kväll, men följande dag kände han sig åtskilligt öm och styv i hela kroppen efter ett sådant kraftprov. Så kom han då till Höghult omkring 22 år gammal och stannade där i 9 år, var därefter på Skillinge 1863 24/10 – 1865 24/4, då far arrenderade Ryssbo på 10 år av sin blivande svärfader, köpte stället 1875 men då hade han redan 1869 övertagit Björka gård och bosatt sig där som nygift. Båda gårdarna brukade far själv ända till slutet av 80-talet, då Ryssbo såldes.

Mor var född på Ryssbo den 29 juni 1849. Namnet fick hemmet först långt senare av far, som uppkallade det efter Sven Nilsson Ryss och Nils Pålsson Ryss, mors far och farfar. Mors bröder ändrade det till Rycén, som blev deras namn. Hemmet var i allt en motsats till fars. Morfar hade ett förskräckligt svårt lynne, särskilt när han var drucken väjde han ej till vad han gjorde och kortspel och dryckenskap hörde till vardagssederna. I många år hade han ett fruntimmer, Johanna, i huset som extra fru och ve den, som ej stod väl med henne. Stackars mormor! Det var inte underligt att hon alltid var så tung till lynnet och såg så mörkt på livet. Mor hade visserligen en del pengar men det var ändå mest sitt arbete de räknade med när de hoppades, att allt

skulle gå bra. Och arbeta kunde de båda. För mors del var det så mycket mera beundransvärt eftersom i rask följd kom det ena barnet efter det andra. Visserligen fanns det många tjänare och duktiga sådana, men trots det var mor aldrig den som drog sig ifrån något arbete.

Dagligt liv på Björka

Arbetet på landet började då kl $\frac{1}{6}$ på morgonen, så det gällde att stiga upp i ottan och sedan vara i verksamhet hela dagen.

I många år skötte mor själv all mjölken, kärnade och arbetade smöret, som packades i stora drittlar och såldes. Ystade också till husbehov och beredde själv löpet därtill. Det bestod av magsaften i kalvmagar, vilka rengjordes varefter saften tillsattes med salt och konjak och åter fylldes i magen, som sedan förvarades på torr och luftig plats. Dessutom hade ju mor det stora hushållet med slakt, brygd och bakning samt ljusstöpning. När talgmassan ej längre räckte till att göra riktiga ljus av doppades de flätade vekarna i den överblivna massan tills allt gått åt.

De här sista s.k. pråsorna blev helt tunna och ganska böjliga och användes då man gick i källaren eller dylikt, osade gräsligt och brann fort ut men fordringarna på lyse var ej så stora då. Bredvid de hemstöpta ljusen fanns alltid på sin lilla bricka ljus-saxen, varmed vekarna snoppades när de blev för långa och osade. Till nattlampa i barnkammaren användes ett glas halvfyllt med vatten, där ovanpå slogs olja – troligen rovolja – och på

den placerades ljusmanschetter av bleck med en veke i mitten som tän-des. Sådana köptes färdiga i ovala spånkartonger. Det blev en tillräcklig belysning på natten. Senare blev det ju fotogenlampor, en liten för nattbelysningen och många stora till de olika rummen. Glasen putsades till sist med en lagom grov käpp klädd med färskinn och all mässing gneds och polerades, det var ett drygt arbete. Våra nutida tändstickor i askar fanns icke.

Man köpte ett stort fyrkantigt paket, som innehöll svavelstickor packade i mindre paket och som kunde strykas mot vilket föremål som helst för att fatta eld. Ett särskilt arbete för den tiden var sockerklippning. Istället för pudersocker började kaksocker användas.

Kakorna var ungefär 1 cm tjocka och 20 cm i fyrkant, härav klipptes med en särskild sockersax små kuber och det beräknades 3 á 4 sådana per person till kaffet. Sedan kom sockertopparna, som först slogs sönder med hammare och mejsel och sedan klipptes i lagom stora bitar. Man var styv i högra handen efter det arbetet. Stortvätt var det endast två eller tre gånger om året. Då kom de tre eller fyra tvätterskorna kl $\frac{1}{5}$ på morgonen. Medan tvättvattnet värmdes drack de kaffe med tilltugg och därpå började arbetet med "filning" för hand. Det pågick hela dagen med avbrott för måltider och minst två gånger kaffe på förmiddagen och lika mycket på eftermid-

dagen, varför det var mycket att göra i köket också. När all tvätten var färdig och lagd på "bykan" fick den, som förestod tvätten stanna kvar och byka vilket tillgick så att den kokande luten med en bytta östes över tvätten i bykkaret och det skulle upprepas så ofta att hela bykkaret blev dels fullt dels genomhettat. Det kunde taga hela natten innan det var färdigt. Det var ingen 8-timmars arbetsdag då!

Följande dag lastades byken sedan luten tappats av på en flakvagn jämte tvättsäten och klapprän och så många tvätterskor som fick plats och så bar det i väg till tvättgraven där det klapades och sköljdes. Efter hand som tvätten blev färdig där rullades den på "rullebör" upp till skogen där klädstretch dragits emellan de yttersta träden och ville det sig väl kunde den bli torr på dagen. Rikligt med kaffe och dopp bars ut några gånger under dagen. Senare tvättades det varje månad, och när mejerihanteringen upphört sköljdes det i källaren, som hade en aldrig sinande brunn under golvet. Pumpen kunde skötas för hand men vid tvätt drevs den med hästvandring. Likaså då vatten skulle pumpas upp i den stora reservoaren, som försåg köket med vatten genom rörledning och kran över vasken. Även fanns det ett helt system rörledningar för avlopp – allt enastående för den tiden. Mangeln bestod av en väldig låda fylld med stora stenar och drogs fram och tillbaka av ett par drängar och stod i ena gavelrummet i den lilla byggnad, där mormor bodde och efter henne Christian. Med tiden fick vi maskinmangel, som gick så lätt att vem som

helst kunde draga den, oftast blev det gamle Lars Peter Kjergren.

Vid sidan om detta mangelrum var strykrummet, där den vanliga lilla spisen togs bort och ersattes med en strykugn för fem eller sex järn. Det rummet användes även då vi hade skraddare eller sadelmakare för reparationer. Men när tvättarna blev mindre skedde strykningen i köket.

Ibland om vårarna gjordes potatismjöl. Stora potatisar borstade väl rena varefter de revs på rivjärn. Flera personer fick hålla på därmed en hel dag. Den rivna massan slogs i baljor, som fylldes med vatten och fick stå till följande dag då vattnet försiktigt slogs av och den gula skorpan som bildats över mjölet avlägsnades. Det här upprepades dagligen tills vattnet var alldeles klart och mjölmassan vit. Det blev ju allt mindre volym av den så till slut fick den rum i stora fat och bunkar. Efter sista sköljningen togs massan upp och lades på brickor o.d. att torka, vanligen på altanrummet. När den så var rikligt knastorr kom sista proceduren, som bestod i att den med kavel hamrades ut och siktades och så var huset försett med potatismjöl för ett par år. Det som blev kvar i sikten blev potatisgryn och användes så som nu sagogryn. – Sista gången vi beredde potatismjöl lånade vi emellertid någon slags maskin, som rev potatisen, ty det var sannerligen bra påfrestande för händerna med den gamla metoden.

På hösten saltades sill – alltid Kullasill – i ett stort kar som rymde de 15 å 20 valar som behövdes för året. Även de saltades i stora

Höganässtenkrukor. När vi hade får skulle de tvättas och efter några dagar då de blivit torra, klipplas. Det skedde med ullsax, som var, liksom sockersaxen, försedd med fjäder i handtaget så den gled upp av sig själv. Allt som behövdes i kläd- och linneväg kardades, spanns och vävdes på vintrarna. Ibland var det tre eller fyra långa räcker – 70, 80 alnar var ej ovanligt – som lades på blek. På varje sida av räckan syddes hankar, varigenom långa träpinnar stacks ner i marken för att hålla räckan utspänd. Så fick den ligga på någon gräsvall och vattnas med såpvatten tills den blivit vit. Det kunde hända att gräsvallen ej var i närmaste omgiven och efter som räcker ej togs in om nätterna fick då någon ligga i ett litet hus på hjul för att vakta dem. Det lilla rullande huset användes också av ryktaren då korna stod tjuvdrade ute.

Den myckna frukten skulle tillvaratagas. Det var ett stort arbete bara att plocka ner den och bära in den i 50-liters korgar. En liten del konserverades, en stor del förvarades färsk i de utmärkta källarrummen, men största delen såldes.

Far å sin sida arbetade intensivt för att höja lantbruket. Många tunnland dålig, stenbunden mark röjdes och odlades, tusentals lass sten plockades under årens lopp bort från åkrarna och för att bli av med den kastades den i alla mangelgravar, som också med tiden uppstod när de magra tegarna märglades i jordförbättrande syfte.

Senare i tiden när sten blev en efter-

frågad handelsvara önskade far ofta att han haft all den stenen att tillgå, men vem kunde ana det då. Det fanns mycken sten att sälja ändå, men nog var det förargligt att tänka att i den graven låg det sten för så många hundra kronor och i den för så många. När jag var 8 – 9 år gammal minns jag en sommar eller vår då far varje morgon gick ner till nuvarande järnvägslyckan, som då märglades, för att övervaka arbetet, jag fick då hålla far i handen och traska med den långa vägen. Ack, hur väl jag minns gångstigen genom skogen och sedan den raka vägen förbi tvättgraven ner till mangelgraven där i djupet arbetet var i full gång. Det var solsken och fågelkvitter och lärkdrillar och sorglöshet över de promenaderna som aldrig sedan och en sådan trygghetskänsla att hålla far i handen.

Arbetsdagen ringdes in med den stora klockan som hängde under sin huv överst på takåsen över kostallslängan. På nedre botten var vagnsport, en trappa upp magasin och allra högst uppe, dit man klättrade på en stege, förvarades säckar m.m. En tid var där också duvslag. Den ringklockan – som vi aldrig fick kalla vällingklocka – hördes över hela närmaste trakten och indelade dagens olika perioder. När det ringde till middag var ju maten alltid färdig och när det sedan ringde till arbete stod under höstarna hela arbetsstyrkan samlad och färdig att tåga ut på åkrarna, karlarna med sina liar över axeln. All säd höggs för hand och efter varje huggare kom ett fruntimmer som tog upp och band

nekerna=kärvarna, vilka sedan sattes upp till travar? skylar. Det gällde för henne att vara rask och ej komma på efterkälken – s.k. ”bagasare” – då det ju skulle hindra de efterföljande och dessutom diskvalificera henne själv och ambition fanns det på den tiden.

Då var det 10 á 12 statfamiljer på gården och flera tillfälliga arbetare när det behövdes. Sedan kom ju självbindare, hästräfsa och andra mekaniska hjälpmedel, de gamla färdigheterna glömdes bort och under senare år hade vi ej mer än en enda karl som kunde slå gräsplanerna med lie, och det var en gammal gubbe, Sven Svensson. På vintern skogades det men som gårdens ca 40 tid skog ej räckte till husbehov köptes på skogsauktioner både bok och björk på rot eller fällda. Stammarna sågades i längder passande till de många kakelugnarna och den sämre veden för spisen. Sågen drevs med lokomobilen och det lät som de förfärligaste jämmer-rop när sågklingan gick igenom träet. Det var alltid så kusligt att höra.

Tröskningen försiggick också på vintern, lokomobilen surrade, dammet stod som en sky kring alla de brådslande arbetarna, säck efter säck fylldes med säd, bars på kraftiga ryggar upp och tömdes på magasinen. Men det blev alltid en stor del spillsäd på gården och omkring den samlades stora flockar sparvar. Medan de äldre bröderna voro hemma passade de alltid på att vara med salongsgevär – tror jag – skjuta en del av dem. Vi kunde få 60 – 70 sådana små djur upp i köket och därav blev härliga rätter. De stekta sparvarna flög

ej direkt i gapet, som ordstävets säger, men dit kom de ändå till slut. Lokomobilen drev också kvarnverket på ena magasinet. Där krossades säd till gröpe för utfordring av djuren men finmalning skedde icke där. En del säd tröskades med plejlar =slagor, då halmen ej blev så sönderkrossad som i trösklångorna. Boningshuset hade papptak som ständigt var otätt, vid regnväder fick man alltid plocka fram alla slags kärl för att på vinden sätta under det värsta takdroppet, det blev ändå tjärat allt som oftast. Tjärnan värmes i bryggshugrytan för att flyta lättare, tjärgubben klev upp på taket på en stege och strök med en borste över våd efter våd. Det luktade gott men efteråt fick man akta sig väl då det gärna droppade om det var för tjockt påstruket eller ej torkade fort nog. När vintrarna var tillräckligt kalla isades det. Det sågades på tvättgraven eller någon annan damm med rent vatten stora kvadratiska stycken, som kördes hem och lades i stack övertäckt med sågspån och aska. Is behövdes särskilt till mejeriet men även till hushållet.

*Forts i nästa nr.
tillsammans
med ett antal foton*

Svenska krigsfångar i Ryssland Del 3 1709-1721

Fortsättning från nr 3

Om vi återgår till omständigheterna kring de svenska krigsfångarnas vistelse i Ryssland är det nödvändigt att vi har en klar uppfattning av vad fångenskap över huvud taget innebär. Den är en stressituation, som kan beskrivas som en tvångsmässig förflyttning av en person från en för honom bekant civilisatorisk, social och kulturell miljö till en annan, som inte bara kan skilja sig från hans vanliga miljö utan också visa sig vara helt annorlunda, både obekant och skrämmande.

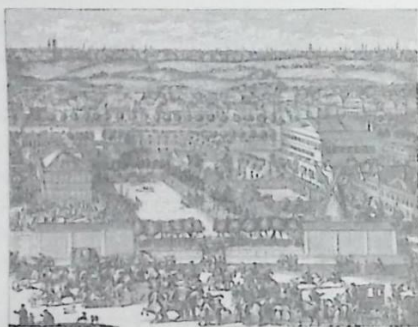
Det är svårt att överleva under sådana omständigheter, om man inte finner styrkan att anpassa sig till den nya verkligheten. Karolinernas förvärvsverksamhet i fångenskapen, som vi berättat om tidigare, blev en av de vanligaste mekanismerna för en sådan anpassning till omständigheterna under en mångårig fångenskap. Det är uppenbart att det fanns en mängd faktorer som påverkade fångarnas situation. En sådan var relationerna mellan fångarna och lokalbefolkningen. Detta allra helst som, till skillnad från förhållandena under senare krig, då fångarna hölls isolerade, till exempel i särskilda koncentrationsläger, karolinerna inkvarterades i omedelbar närhet av lokalbefolkningen, ofta i samma hus. Det är lätt att föreställa sig reaktionen hos en husägare när han fick beskedet att det i hans rela-

tivt lilla stuga, som bestod av ett rum avdelat av en rysk ugn, förutom hans egen familj (den bestod av i genomsnitt av 5-6 personer) även skulle bo mellan 2 och "nemtjiner" ("tyskar"). I de ryska stugorna höll man dessutom även boskap och fjäderfä inomhus under den kalla årstiden, framför allt i det ryska Norrland och i Sibirien. Språkbarriären som fanns mellan de förvisade fångarna och lokalbefolkningen bidrog bara till att öka spänningarna.

Det är ingen slump att de fåtaliga fångar som kunde eller rent av i viss mån behärskade ryskan, kunde höja sig ur den stora massan, eftersom just de fångarna blev mellanhänder mellan de lokala myndigheterna och lokalbefolkningen å ena sidan, och övriga fångar å den andra. Deras status bland fångarna (och ofta även deras materiella ställning) blev bättre, eftersom deras landsmäns liv och hälsa ofta var beroende av just deras medverkan. Sekreteraren vid greve Carl Pipers fältkansli, Joachim Ditmer arbetade när han befann sig i Moskva med att förarbeta suppliker från chefen för Fältkommissariatet till de ryska myndigheterna, och efter sin förvisning till Sibirien blev han sekreterare hos den sibiriske guvernören Matvej Gagarin.

På den posten kunde han sedan göra mycket nytta för sina olycksbröder.

Även här behöver vi göra ett litet förbehåll. Det ovan sagda gäller i första hand för de tusentals karoliner som hölls fångna på orter långt borta från huvudstäderna och från hamn- och handelsstäder. I städer som Moskva, Sankt Petersburg, Archangelsk, Vologda och några till var invånarna förstas vana vid utlänningar, som visserligen levde lokalt isolerade, men som ändå sedan länge blivit ett vanligt inslag i de städernas vardagsliv. Här kunde fångarna hoppas på hjälp och stöd, om inte från någon landsman, så kanske från en utlänning som talade samma språk.

Den tyska stadsdelen i Moskva

Historien om överste Anders Appelgrens misslyckade flyktförsök bekräftar mycket väl det sagda. Han togs till fånga vid Perevolotjna, och en tid senare befann han sig tillsammans med andra förvisade i Uppståndelseklostret i staden Uglitj. Där fick han besvär med ögonen och skickades till Moskva för behandling. Översten inkvarterades i

den tyska stadsdelen under bevakning av 7 man. Det hindrade emellertid inte honom från att rymma tillsammans med sin tjänare natten till den 11 november 1715. Myndigheterna inledde en utredning och det framkom att han fått hjälp av utlänningar, såväl andra fångar som fria män. Bland annat utpekades löjtnanten Ridderfelt, som gått i god för att Appelgren inte skulle försöka fly under vistelsen i Moskva, och en pastor Lindberg. En Johan Rytov som "mot kvittens" bodde hos furst Sergej Golitsyn, hade fört honom till byn Troitskoje, där han överlämnat honom till den svenske trädgårdsmästaren Johan Gordejev. Men sedan sprack deras planer: det slogs larm på godset, alla inblandade greps och fördes till ett kansli (departement). Det är intressant att notera att Appelgren under förhören insisterade på att han själv inte gjort någonting, att alltihop var tjänarens påhitt, som druckit manskapet under bordet med öl och sedan låst och spikat igen dörren. Ingen trodde dock på översten och han straffades.

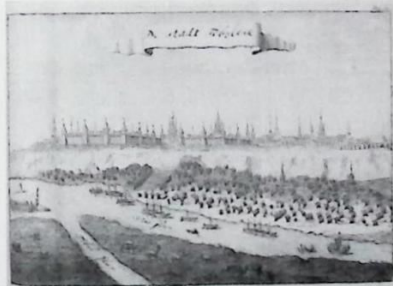
Historien om kapten Lanströms och löjtnant Enbergs flykt skiljer sig föga från föregående. Båda fördes 1715 till Moskva för en utredning kring tidigare flyktförsök från Kostroma (kaptenen 1713 och löjtnanten 1714). Myndigheternas sorglösa lättsinne, där man lämnade fångarna i stort sett utan bevakning, ledde till att de på nytt försökte fly. En majdag 1715 begav de sig under överinseende av en soldat till stads-

delen Kitajgorod efter bröd och försvann där utan att vakten märkte något. I förhör uppgav vakten att de sannolikt "begivit sig till Jauzporten till en viss svensk, som de tidigare gått på mässa till". Flyktingarna påträffades aldrig, vakten fick spöstraff och tsar Peter utfärdade ett antal dekret med vilkas hjälp myndigheterna än en gång försökte få kontroll över fångarnas kontakter med invånarna i den tyska stadsdelen och begränsa karolinernas möjligheter att uppehålla sig i Moskva. En inte liten, utan snarare en betydande roll i anpassningen till levnadsförhållandena i fångenskap spelade skillnaderna i social och kulturell världsuppfattning, i första hand i fråga om vardagslivet. Om detta skriver karolinerna mycket i sina dagböcker och memoarer och ger ingående beskrivningar av ryssarnas barbari och brist på kultur, där de lever i trångboddhet och smuts och tillber "bilder utav trä och beläten". Samtidigt uttryckte lokalbefolkningen i sina klagomål till de lokala myndigheterna att man inte kunde tolerera fångarnas uppträdande, till exempel deras alltför otvungna inställning till ryska kvinnor. På det hela taget orsakade närheten mellan fångarna och de lokala invånarna ganska mycket spänning och tid till annan kom det till konfrontationer. De var inte så många som man skulle ha förväntat sig, särskilt om man tar hänsyn till att förhållandena i samband med den påtvingade samlevnaden

var svåra inte bara för fångarna själva utan även i inte mindre grad för lokalbefolkningen som tvingades dela bostad med fångarna, göra vaktjänst och leverera extra livsmedel o.s.v. Den mest kända historien är den som inträffade i Tobolsk på våren 1712, då ett antal svenska fångar dödades och sårades.

Det året inträffade i staden ett antal större bränder som förstörde nästan 2/3 av alla hus, och det behövdes därför bara en mindre provokation från ett antal oidentifierade personer för att vända lokalbefolkningens ilska mot de stackars fångarna genom att anklaga dem för att ha anlagt bränderna. Det kan vara värt att notera att de ryska myndigheterna då och då vidtog åtgärder för att försöka utreda den typen av händelser, och det hände till och med att man straffade de skyldiga.

Fortsättning i nästa nr

Sibiriens huvudstad Tobolsk. Här låg guvernören Gagarins residens och här vistades några hundra karolinska fångar.

Dödsfall bland svenskarna i Amerika

Mrs. Charlotta Ulrika Moquist har nyligen skördats av döden i sitt hem i Lindstrom, Minn., vid nära 77 års ålder. Hon var född i Furuby, Kronobergs län, och 1863 ingick hon äktenskap med John Moquist. Paret utvandrade till Amerika 1869 och bosatte sig på en landtgård nära ofvannämnda stad, hvarest de allt sedan vistats. Den hädangångna efterlämnar fyra söner och tre döttrar.

Mrs. Anna Stina Lindquist har nyligen afgått med döden i sitt hem i Franconia, Minn. hon var född i Älmeboda församling, Kronobergs län, 1834 och ankom till Amerika 1870. Den bortgångna efterlämnar åldrig make, John Lindquist, en son och en dotter.

- Peter Vilhelm Carlson afled häromdagen i Sister Bay, Wis., vid 71 års ålder. Han var född i Älghults socken, Småland, och kom 1867 till Amerika och Chicago, där han gifte sig med sin efterlevande maka hos deras släkting, pastor Erland Carlson. 1880 flyttade de till Sister Bay. Han efterlämnar, utom änkan, 1 son och 2 döttrar samt 9 barnbarn.

- Änkan Eva Lundahl afled förliden vecka i Loline, Ill., vid 79 års ålder. Hon var född i Dunsmåla, Urshults socken, Småland, och afreste den 29 maj 1853 från föräldrahemmet, med Amerika som mål. Afresan från Kal-

mar skedde den 3 juni s. å. med ångaren Gauthiod. Bland resällskapet var d:r Erland Carlson. Ankomsten till Newyork skedde den 22 augusti samma år. För resan emellan hemmet och Chicago åtgick således en tid af nära tre månader. Hon flyttade till Rock Island, Ill., 1854 och förenades där i äktenskap med Nelson J. Lundahl samma år. Flyttningen från Rock Island till Moline skedde år 1866. Hon har nu varit änka sedan den 1 juni 1893. De senare åren har hon bott delvis i eget hem och delvis hos barnen. Hon efterlämnar som närmast sörjande 5 barn (4 söner och 1 dotter) samt 23 barnbarn.

Hämtat ur N.W-BI. 2.5.14

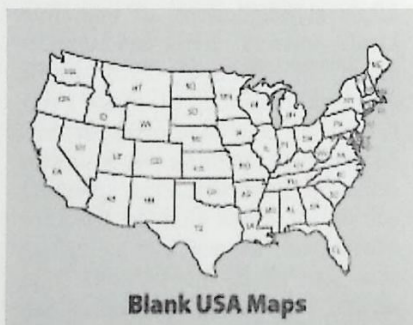

Bild från <http://www.freeusandworldmaps.com/>

Häradsfogden Bengt Nilsson till Boda

en förgrundsmän i Mariestads äldsta historia

Av Åke Möller

I samband med min forskning om Mariestads tillkomstshistoria har jag upptäckt att det inte är häradsfogden Bengt Nilsson till Boda som är stamfader för ätten Silfverbielke, utan i stället ryttaren Bengt Nilsson på Holmen i Ullervads socken, strax utanför Mariestad. Vem var då Bengt Nilsson, fogden över först Valle och sedan Vadsbo härader, som hade Boda i Fägre socken som sin sätesgård?

I min artikel i Släkt och Hävd nr 3/2016 har jag visat att ätten Silfverbielkes stamfader, så som han beskrivs i genealogisk litteratur – bl.a. i Elgenstiernas ättartavlor – är en sammanblandning mellan två helt skilda personer med samma namn. Där har jag också presenterat den verkliga stamfadern, ryttaren och bruksfogden Bengt Nilsson på Holmen. Nu är turen kommen till hans namn, häradsfogden Bengt Nilsson till Boda.

Citat har skrivits med kursiv stil. Stavningen i citaten har normaliserats.

En fogde med rötter i Håle

Hertig Karl utsåg 1583 Bengt Nilsson till fogde i Valle härad med säte på Höjentorps gård. Det är första gången som han träder fram ur historiens dunkel. Om hans bakgrund och tidigare verksamhet har mina källor inget att säga – med ett viktigt undantag. Hans fädernegård var Håle gård i socknen med samma namn i Särestads gäll, Åse härad i Västergötland. Ättartavlornas uppgift om

Halla i Husaby socken är alltså fel! Håle gård var ett ryttarhemman som i mitten av 1570-talet ägdes av Nils Bengtsson – att det rör sig om Bengt Nilssons fader, är nog ingen djärv gissning. Många av hertig Karls fogdar hade ryttarbakgrund och att yrket gick i arv från far till son, var inte ovanligt. Kanske går det att finna Bengt Nilsson i någon ryttarfana – sannolikast då hos Johan III, eftersom Åse låg utanför Karls hertigdöme. Boda i Fägre socken måste ha blivit bostad för Bengt Nilsson och hans familj senast i samband med att han 1590 blev förflyttad till hertig Karls herrgård Marieholm, kanske redan ett par år tidigare. Marieholm ligger på en ö i ån Tidån, i omedelbar anslutning till stadskärnan i Mariestad. Här blev han fogde över både Vadsbo härad och hertigens herrgård.

Bengt Nilsson till Boda

1595 utfärdade hertig Karl ett förläsningsbrev på Boda – ett brev som gav frihet från alla skatter i Bengt Nilssons och hans hustrus livstid.

I samband med att hertig Karl under några dagar i februari 1600 befann sig på Marieholm fick Bengt Nilsson ett nytt förläsningsbrev, som förutom Boda också omfattade två torp. Men nu fick han också hertigens tillåtelse att *ge Boda och torpen till sin tillkommande hustru i morgongåva.*

Han hade varit gift tidigare och var nu åter på väg att ingå äktenskap. Bengt Nilssons tillkommande hustru var Cecilia Karlsdotter av frälseätten Lake. Hertigens löfte om morgongåvan var dock förknippat med ett väsentligt villkor. Om makarna inte fick några barn tillsammans skulle hustrun få behålla förlänningen under sin livstid, men *efter hennes död tillfalla oss och våra arvingar igen*, skrev Karl. Förläningsbrevet talar alltså inte om frälsefrihet eller adelskap. Det gör emellertid ett brev som hertig Karl skrev någon månad efter Bengt Nilssons död. Då fick *Bengt Nilssons efterlätna änka, hustru Cecilia*, behålla flera gårdar *uti sin livstid under adlig frihet*, bland annat Boda och Håle. Och i jordeboken anges att hon innehade Boda *för frälse i sin livstid*. Redan efter donationsbrevet 1595 kallade sig Bengt Nilsson på adligt manér för *Bengt Nilsson till Boda*. Men adelsman blev han aldrig. Den adliga frihet som nämns avsåg bara befrielse från gårdarnas alla skatter. Skattefriheten liknade den som adelsmännen hade, men som person förärades han aldrig någon adlig värdighet. Det kunde alltså förekomma att personer förlänades ekonomiska förmåner utan åtföljande adelskap.

En okänd hustru – eller två?

Mera komplicerat blir det när det gäller fogdens tidigare äktenskap. I april 1594 var hustru Görit Bencht Nilsons fadder när superintendenten

i Mariestad, Mattias Marci, lät döpa en av sina söner. Det framgår inte att det rör sig om fogdens hustru, men det är mycket sannolikt.

Övriga faddrar var eller hade varit borgmästare respektive borgmästarhustru i Mariestad, vilket visar att superintendenten valde stadens mest ansedda medborgare som faddrar. Till den gruppen hörde förstås också fogdens hustru, även om hennes man residerade ett stenkast utanför stadsgränsen. Någon annan Bengt Nilsson i Mariestad finns inte i källmaterial-et. Görits efternamn är inte känt. Lika anonym har kvinnan varit på den porträttgravsten som idag står utanför kyrkogårdsmuren i Bengt Nilssons hemsöcken Fägre. Ovanför kvinnans högra axel finns Bengt Nilssons vapensköld, där hans initialer BN har flätats samman – samma sköld som fanns på hans egen gravsten i Mariestads domkyrka. Ovanför hennes vänstra axel finns ännu en monogramförsedd sköld med de sammanflätade bokstäverna COD eller GOD Jag har gjort flera försök att tolka stenens text, som delvis är utplånad, men har inte lyckas helt.

I mörker och släpljus har jag dock kunnat urskilja --RIN O---DÅTER, och gissat att det skall tolkas Carin Olofsdotter. Dödsdagen har varit lika svårtydd. ANNO 1--8 ----JUNI AV-SOMNADE har jag kunnat läsa, men inte mer. Eftersom Bengt Nilssons sköld finns på stenen, har jag trott att vi har kunnat lägga ännu en hustru till de andra två. Men en ny mörker-

fotografering gav ett oväntat resultat. På fotot blev den andra bokstaven i förnamnet synlig. Nu kunde man tydligt läsa -ØRIN. Slutsatsen måste bli att det står Görin. Liksom Görit är det en variant av det ålderdomliga namnet Gyrid. Nu framträder också året 1598 – även om nian saknar den övre delen och bara består av ett bågformat streck. Efternamnet förblir dock okänt. Mellan O och D ryms knappast mer än tre tecken och bokstaven före D skulle kunna vara ett O eller ett D. Därför framstår Olofsdotter som ganska tveksamt.

Men det kan knappast råda något tvivel om att porträttet på gravstenen föreställer *hustru Görit*, faddern som närvarade vid dopet av Matthias Marci son år 1594, och som alltså slutade sina dagar i juni fyra år senare. Det tycks därför bara handla om en tidigare hustru, inte två.

En ovanlig fogde

En del fogdar passar inte alls in i den vanliga schablonbilden, som präglas av misstro, fusk, hot och korta tjänstgöringstider. Hertig Karl kallade dem ofta för "tjuvahopen". *Karl brukade till och med påstå, att de flesta, som varit fogdar i sex år, kunde hängas utan dom och rannsaking.* Då hade de enligt hans mening mer än väl tjänat ihop till ett dödsstraff.

Men Bengt Nilsson i Boda hörde definitivt till undantagen! Han var fogde från 1583 fram till sin död 1604, alltså i 21 år, varav sju år i Valle härad med Höjentorps gård och 14 år i Vadsbo och på Marieholm .

Fortsättning i nästa nr av Västanbladet

A-ANTI KVITETER

KÖPER - SÄLJER - BYTER

MYNT, FRIMÄRKEN, VYKORT, ANTIKVITETER

Sune Andersson

Bost. 031/87 55 77

a-antikviteter@tella.com

Södra vägen 75
412 54 Göteborg

Tel. 031/18 14 55
Mobil 0703/18 14 55

Från Falköping till Illinois

Av Ingegerd Särilvik, f.d. chef för industrimuseet i Göteborg

I maj 1889 steg en tjugoårig svensk flicka av båten i New York. Hon hette Ada Johansson och var född den fjärde oktober 1868 och upp-vuxen i tomtens kvarn i Falekvarna utanför Falköping. De flesta av hennes åtta syskon hade tidigare, upp-muntrade av andra släktingar och grannar, utvandrat till USA. Hennes biljett hade bekostats av system Tilda och själv kom hon att hjälpa sin yngste bror, Natanael, så att även han kunde ge sig av. Ada hade rest från Göteborg till Hull i England med fartyget Romeo. Troligen tog hon sedan tåget till Liverpool för vidare befordran till USA.

Ada Johansson

Hennes syskon befann sig i och utanför staden Oregon i Illinois och dit tog Ada tåget. Tilda hade lovat möta henne men på grund av ett missförstånd gick de om varandra. Tilda hade tursamt nog bett bussföraren på den lokala bussen hjälpa Ada att komma till rätt adress. Ada skriver "kom till Oregon den 20 maj på kvällen. Och det var en stor svart man som tog min kappsäck och tog tag i min arm. Mitt hjärta slog av förskräckelse ty jag hade aldrig förrän i New York sett någon neger förutom på Atlantiska oceanen. Han körde bussen i stan och syster Tilda hade bett honom att skjutsa mig till hennes plats.

"Som så många andra svenska flickor fick Ada anställning hos en välbärgad familj i Chicago. Hon arbetade i köket. ... jag arbetade hos en engelsk familj som ägde över 7 miljoner dollars. Och det var mycket stök ..."

Efter några år träffade Ada en annan svenskättling. Sanfrid Swanson. De gifte sig 1892. På grund av arbetsbrist i Chicago, där de först bodde, flyttade paret till Menomee i Michigan. Tragiskt nog omkom Sanfrid bara några månader senare. När han passerade ett bygge föll tegelstenar ner just som han gick förbi och träffade honom så illa att han dog av skadorna. Redan på den tiden kunde man emellertid stämma företag som orsakade skador. Ada stämde företaget, "Menomee

Electric Light Company". Domstolen fann att företaget åsidosatt säkerheten och det fick betala Ada \$ 2.477.25. Ada sparade pengarna och flyttade tillbaka till Chicago. År 1902 mötte hon en ny man, Claus Anderson. De gifte sig och köpte en gård i Oregon, Illinois. Den kom att heta Anderson Farm och drivs än i dag av en släkting. Ada och Claus fick fyra barn, Ethel, Walter, Florence och Francis. Ada skrev åtskilliga brev till den kvarvarande familjen i Sverige. 46 av dessa är bevarade.

Det äldsta är odaterat men ställt till modern och bröderna. Modern dog den 13 maj 1895. Den äldste brodern, Anders, reste aldrig till USA och bara en av de övriga återvände till Sverige, Edvard, han som blev min farfar. Adas sista brev, ett julkort, är daterat den 14 december 1941. Hon dog den 7 mars 1945. Ada börjar vanligen sina brev med en hälsningsfras, som den som inleder brevet till modern

"Guds nåd och frid vore med eder till evig tid! Jag får medsända till eder några rader för att underrätta att jag är av Guds nåd begåvad med hälsa samt önskar att I är detsamma."

Hade hon måhända fått lära sig i skolan att det var så man skulle börja ett brev? I varje brev omtalar hon vad syskonen och andra emigranter från hemtrakterna upplever och hur deras hälsotillstånd är, vilka hon nyligen besökt eller haft besök av. Den 12 maj 1912 skriver hon:

"Vi bor alla här i en rundell så vi kan på en dag hälsa på varandra. Natanael bor längst bort. Det tar en och en halv timme om vi åker efter hästar men vi har det så bra att var och en kan stå under sitt eget tak och tala med varandra i telefon."

Men tiderna förändras.

Den 28 september 1919 skriver hon:

"Men nu har de ju automobil nästan alla så de kan ej behöva åka tåget som förr."

Det gick bra för Ada och Claus. 1919 skriver hon: *"För tre år sedan hade vi snickare här och gjorde böningshuset större så nu har vi fyra rum i nedra våningen samt badrum, skafferi och ett (rum) att hänga kläder i. Samt 4 sovrum i övra våningen. Och 2 mindre rum samt trappuppgång från köket samt ett från salen upp, så vi har tillräckligt med rum både för oss och besökande vänner."*

År 1937 låter det så här:

"vi har haft stora utgifter detta och föregående år. Arbetslönerna äro höga. Vi hade snickare här för att reparera ladugårdarne och de tog en dollar i timmen, ... plummare (rörmockare) taga 2 ½ dollar i timmen, sätter in vatten, pipor (rör) i husen o.s.v. så när året var slut hade jag ensam betalat ut något över 2.000 dollars inberäknat allt under året."

Ada poängterar ofta sin djupa religiositet med citat ur bibeln, psalmboken och andra religiösa skrifter. Detta blir tydligare allteftersom Ada blir äldre. Den 14 mars 1920 kommenterar hon förbudsomröstningen

mot alkohol:

"Jag vill endast nämna hur många kyrkor vi hava i Chicago stad, där är över 3000, 300 är Lutherska. Men tyvärr var det 6000 krogar. Men som väl är, äro de stängda, hoppas att det endast finge fortfara."

Hon tar alltså klart ställning för ett förbud mot alkohol. Ada skriver åtskilligt om de nyheter hon upplever. År 1912 heter det:

"Nu för tiden kan även farmare här ha elektrisk belysning ty elektricitetstrådarna har vi om den ena sidan och telefontrådarna om den andra sidan av landsvägen. De tillverkar den (elektriciteten) i Oregon 2 ½ engelska mil från vårt hem, även tillverkar de elektricitet på vår mark som vi sålde för två år sedan. Där har de nu ett glasbruk och alla maskiner som drives av densamma. I städerna har de vad de här kallar spårvagnar, långa som vanliga tåg, 4 till 5 vagnar ihopkopplade, som går med elektricitet både under jorden och upphöjda."

År 1919 skriver Ada till sin bror Anders: "Ja, Anders du talar om att det är mycket nytt i Sverige. Men Amerika är nog före i så fall tror jag, såsom maskiner och dylikt." Hon räknar upp ett antal jordbruksmaskiner: skördemaskin, gödselspridare, gräddseparator och "tröskor som drivs med bensin i stället för hästar är nu allmänt så många bönder har sådana."

"Även motorcyklar och de går lika fort som tåget ... så nu vill de få rätt att fara i luften så om några år torde nog hända att det blir många som gör det, ty folk är underliga och uppfinningsrika. Det är redan luftskepp som far härförbi ibland men ej så många. En (person) även i Rockford som arbetar med en

uppfinning om en evighetsmaskin, som skulle gå utan någonting men han torde misslyckas." Vidare berättar hon: "vi brukar hava lantbruksmöte här i Oregon varje höst men förra året hade de luftskepp som hade sin landningsplats tätt intill våra ägor. Samt tog upp passagerare var 15tonde minut ... för 15 dollar i 15 minuter, ingen av oss var nyfikna att gå i den, utom Walter ... om vi hade samtyckt därtill."

Men allt gick inte så bra. I ett brev från den 12 december 1932, som börjar på sedvanligt sätt:

"Min älskade broder Anders och familj. Jag får nu efter en lång tystnad skriva några rader och för det första omtala att vi alla av Guds nåd hava hälsa och befinna oss väl. Och min önskan är att dessa rader får träffa Eder vid hälsans dyra gåva." brevet fortsätter: "Georg Frukt, Selmas äldsta son har ett flygskepp som jag tror jag skrivit om förr, han har ju åket mycket i den. Och även Selma. Men jag och min familj har ej varit förvetna ännu att flyga. Och det är ju så många olyckshändelser även med dem. Jag kommer nu ej ihåg datum men det var i slutet på september som Georg underligen undslapp med livet då däremot hans vän som var med honom dog på lasarettet efter 4 timmar. Georg Frukt var så illa skadad så det kunde ingen tro att han kunde leva, hans båda ben var krossade och hans huvud var illa skadat, käkbenet var sönder och tänder utslagna, det var ingen som fick se honom på 3 veckors tid. Sjuksköterska samt hans hustru och moder var de enda som såg honom, men läkekonsten är stor. Och han är ju ännu på lasarettet men befinner sig nu

rätt så bra. Selma sade att de hava det bästa hopp att han blir bra igen."

Ada skriver inte mycket om första världskriget men något nämner hon: "Alla som vore över i Frankrike och krigsplacerade, äro tillbaka. Emil, Lottas son, arbetar och har 7 dollar per dag, men han känner något men av kulan i bröstet ... Henry Frukt var sårad men är bra nu. Bror Carls son Martin vet jag ej om han är hemma ännu men han var oskadad vid krigets slut."

Systemen Lotta hade tio barn. Fyra av hennes söner deltog i kriget. Emil hade fått en kula i bröstet som man inte lyckades operera bort. Detta var något han kände av resten av sitt liv. Han dog först 1956. Klagomål på dålig kondition hos värnpliktiga är inte något nytt. År 1920 skriver Ada:

"Efter krigets början blev det klander och klagomål att ej hälften av landets unga män var passande för krigstjänst av den orsak att det begagnas för mycke sötsaker samt för rik föda, samt åter och ej är vana att gå knappt en engelsk mil."

En nyhet som Ada nämner 1920 är "Kvinnan här har nu rösträtt då de är arton år likasom mannen även i Presidentval." "Ja vi hava nu igen haft presidentval och det blev republikparti efter vår önskan, det är nu 4 år sen vi röstade på den som nu segrar för att vi skulle slippa krig men utan resultat. Hoppas att vi endast finge gudfruktiga män att styra så är allt väl." 1929 skriver hon:

"Ja vi hava nu presidentval i höst och vart man går så är det diskussion om det. Fruktar för demokratiskt parti, katolik samt rusdryckintagen. ... goda tider för alla som tagit vara på sina förtjänster

men nästan alla har levat i överflöd och spent (gjort åt) pengar ... ej det minsta i bilar och radio, nästan varje hem har sådana såväl arbetsklassen som millionärerna."

Adas fyra barn fick möjlighet till yrkesutbildning. Ethel blev lågstadielärare, Florence handarbetslära-
rinna, Walter blev bankman och Francis kom genom giftermål att bli deltagare i en annan gård i Oregon. 1922 heter det om Walters studier:

"De studerar även trådlös telegram så han vill nu arbeta eller göra en för sig själv. Det ser ut nu som att det snart blir en sådan i nästan varje hem så att de kan sitta hemma och lyssna till vad som försiggår nästan överallt. Den de hava i skolan kan de höra nyheter över halva jordklotet. Så vad skall vi som nu börjar bliva gamla tro om allt detta."

I flera av sina följande brev berättar Ada om sådant som hon hört om på radio, mestadels är det fråga om gudstjänster på svenska. I december 1936:

"Idag som är söndag har jag hört en Gudstjänst från Chicago på svenska kl 9 och en svensk Gudstjänst från Rockford kl 11."

Allteftersom hon blir äldre och får svårt att ta sig ut som t.ex. till kyrkan, uppskattar hon möjligheten att lyssna på radion. 1929 hörde hon den svenske prinsen Vilhelm på besök i USA i radio berätta om sina resor i Afrika. I december 1936: "Kl 10 på morgonen hörde jag kung Edvard direkt tala från England genom

radio samt avsade sig sin kungliga plats."

Bilåkandet breder ut sig. 1919 har Ada haft besök av systemen Lotta och tre av hennes söner.

"De hava var sin automobil, ja nästan alla så hava de bil, även Bonddrängarna, de hava upp till 80 dollar i månaden samt garanterad olja för deras automobiler, så det är hårt för farmaren att få hjälp, ty de gör just så mycke som de tycker."

1922 skriver hon *"Walter kör bilen men det går efter mitt tycke för fort, jag säger ofta: tacka vill jag den gamla goda tiden då alla åkte efter hästar."*

Det finns åtskilliga notiser i Adas brev som rör släktingars arbete. "Georg, den äldste (av) Selmas söner har en gasstation (bensintapp) samt reparerar och säljer bilar i Franklin Grove. Edvard vet var den stan är. Henry är eldare på tåget, (som) går ofta förbi här samt skriker flera gånger (tjuter med tågvisslan) så vi kan höra det. Knytkalas är väl allttjämt vanligt i USA. I november 1920 skriver Ada:

"Den 20 oct var även syster Lottas födelsedag och vi alla släkter överraskade henne på söndagen före. Vi voro femtio av Fruktsläkten där inberäknat mågar, sonhustrur och barn. Vi hade var sina korgar fyllda med mat med oss. Vilket ofta är bruket här samt duka upp ett stort bord. Efteråt läggs bordduken ute på gröna gräset, samt äta det som de bäst tycka om. Vi brukar ofta tillaga glass.

Det visste jag ej vad det var då jag var i Sverige. Vi brukar ofta hava släktmöte men då är vi sysselsatta med att baka och koka ett par förut ty de brukar alltid hava så många rätter."

Slakten drabbas också av olika katastrofer, inte bara Georg Frukts flygolycka. Den äldsta systemen, Lotta, som fick 10 barn, varav 8 pojkar och 2 flickor, råkade ut för att hennes hus brann ner till grunden och familjen förlorade allt de ägde.

På något sätt lyckades de dock bygga upp huset igen och klara av sin svåra situation. När Lotta dog 1929 var redan fem av hennes barn döda. I april 1921 blir det ett väldigt oväder med snö och hagel. Stora träd blåser ner, de blommande fruktträden fryser. Ada kommenterar: "Ja huru visa vår tids män äro så kan de ingenting göra då det gäller väderleken.

De kan ju konstbevattna stora lantbruksslätter här i Amerika många hundra mils omkrets. Men vatten måste de hava i närheten eljest går det ej. Men vad skulle de göra om Gud ej låte solen skina. Elektriska ljuset kan de ej hjälpa sig så långt med."

1930-talets ekonomiska kris drabbar också Ada och hennes familj. Ada skriver om de begynnande svåra tiderna: *"Priser i spannmål har gått ned mycke men arbetspriserna äro desamma, även kläder och matförråd, men det kommer nog efter så småningom."* 1931 skriver hon:

"Det är många som är sysslösa. Natanaels yngste måg blev utan arbete ty den Bank han arbetade (på) i Rockford är stängd. Walter har varit hemma nu en tid också ty han blev utan arbete. Men vi är glada att han är hemma, han har varit borta i flera år."

(Walter kom senare att överta Anderson Farm). I samma brev:

"Vi har ej ännu haft någon svårighet av de dåliga tider mer än att vi ej får så mycke betalt för vad vi har att sälja. Så man kan ej lägga något till godo, men vad vi bruka lägga till godo varje år förr, det går åt för bilar, radio, elektrisk belysning, telefon o.s.v."

Den ena av Lottas döttrar, Ellen, var verkligen med om en dramatisk händelse. I augusti 1939 reste hon med make och dotter till Europa för att bland annat hälsa på släktingar.

Deras återresa kom olyckligtvis att ske med fartyget Athenia, ett av de första passagerarfartyg som tyskarna torpederade utanför Irlands kust sedan andra världskriget brutit ut. De tre räddades, men alla presenter de fått med sig hamnade på Atlantens botten.

I. Särllvik

**Bläck och Toner
för din Skrivare
Original, Pirat och
Återfyllda
pappershornan.se**

**Pappershörnan
Aschebergsgatan 40
411 33 GÖTEBORG
031-20 42 06**

LANDET RUNT ur olika medlemsblad

GRS byter Västanbladet med ett 60-tal andra föreningars tidskrifter. De finns tillgängliga i GRS bibliotek. Gunilla Brolund ger tips på några läsvärda artiklar i dessa och andra periodica.

Ale Släktforum, Medlemsblad för Ale Släktforskare, Nr 2 2017. Här berättar Rose-Mari Lindblad om Hålanda socken, hur folk bodde och levde där fram till 1900-talets början.

Anbudet, informationsblad för Eskilstuna-Strängnäs Släktforskarförening, nr 3 2017. Ulf Lindén skriver om ett sätt man kan skriva sin släktbok på.

An-Siktet, Folkare Släktforskarförening, nr 2 2017, där Anders Larsson berättar den dramatiska historien om torpederingen av M/S Santos i februari 1940, då de flesta ombord omkom i det iskalla vattnet.

Arte et Marte, Meddelanden från Riddarhuset, nr 2 1017. Under titeln Filantropi och diakoni skriver Elisabeth Christiansson om framväxten av Ersta Diakoni och dess första föreståndare, Marie Cederschiöld.

Diskulogen, Medlemstidning för föreningen DIS, nr 118 okt 2017. Guno Haskå berättar om gästgiveri- och skjutsväsen – hur resandet i Sverige var ordnat förr i världen.

Hallandsfarares Information, Medlemsblad för Hallands Släktforskarförening, nr 117 sept 2017, där Barbro Majgren berättar vad man kan hitta om man har sjömän i släkten.

Häradsbladet, Medlemstidning för Vedbo, Tössbo, Valbo, Nordals och Sundals härad på Dal, nr 1 2017. Monica Åhlund skriver om två olika kvarnar, Östeby kvarn i Brålanda och kvarnen i Bjuggfors, Färgelanda. Sture Petersson publicerar också ett utdrag ur boken Bolstad socken med gårdar och torp.

KGF-Nytt, Medlemstidning för Kronobergs Genealogiska Förening, nr 138 sept 2017. Där kan vi läsa Eva Dahlins berättelse om Anna Trottesdotter i Askumatorp, som år 1715 riskerade att brännas på bål för barnamord, men som klarade sig undan.

Mimers Brunn, Arkeologi Etnologi & Historia i Västra Götaland, nr 4 2017. Här får vi följa en emigrants liv, från Långjum i Västergötland, till Swede Hollow och vidare till Ki-Chi-Saga, där hans ättlingar idag lever ett gott liv. Olle Brink berättar om sin släktings liv och öde.

Släktbiten, Medlemsblad för forskarföreningen Släkt & Bygd i Bollnäs, nr 2 2017.

En spännande historia om Knäck-Häxan i Östansjö, som inte alls var någon häxa, utan bara en fattig änka.

Släkthistoria, nr 6 2017. Ett flertal intressanta artiklar berättar om hur man kan släktforska i Nordens andra länder – inte bara i Norge, Danmark och Finland, utan även på Island. I en annan artikel berättas om Sällsynta händelser – förr i världen var prästerna ålagda att skriva om dessa, vilket kan vara en skatt för släktforskaren.

I ytterligare en artikel får vi läsa om hur vi kan sätta namn på foton, dvs lista ut vem gamla foton föreställer. I nr 7 2017 skriver Dick Harrison om stadsbränder, som förr var ett svårt och återkommande gissel.

Släkthistoriskt Forum, Tidning för Sveriges släktforskare, nr 4 2017, presenterar ett flertal artiklar om psykisk ohälsa och sinnessjukhusen förr i världen. Vidare skriver man både om hur vi bevarar gamla foton och dokument, och hur vi får in dem i datorn i digital form.

Södertälje-Probanden, Organ för Södertälje Släktforskarförening, nr 201 juni 2017. Anna-Britta Magnusson funderar över de dödsorsaker som finns i dödböckerna, och i hur hög grad man kan lita på dem.

Uddevalla-Bladet, Medlemstidning för Uddevalla Släktforskare, nr 2 2017. Roger Assman går igenom var man kan hitta foton av släktingar och hur man ska kunna identifiera dem,

samt de flygfoton som Arkiv Digital nu presenterat.

VärmlandsAnor, Medlemstidning för Värmlands Släktforskarförening, nr 3 2017. Tom Vadholm skildrar den stora svenskinvandringen från Värmland till Christiania – eller Oslo som det heter nu – förtiden, och hur man kan spåra emigranterna vidare.

Västgötogenealogen, Tidskrift för Västgöta Genealogiska Förening, nr 2 2017. Här berättas om Göteborgspolisens vid 1900-talets början, om villkor för poliserna och några av de händelser de som poliser fick bevittna och delta i.

ÖckeröÖarna, Medlemstidning för Öckerööarnas Släktforskarförening, nr 2 2017. Av intresse för alla som har anor på öarna – Henrik Karlsson presenterar en lista över alla kyrkvårdar under 1600- och 1700-talen, samt en redogörelse över kyrkvårdarnas uppdrag.

ÖGT-Lövet, Medlemsblad för Östgöta Genealogiska Förening, nr 129 2017. Här får vi läsa om Allmogens besvär – en sällan utnyttjad källa för släktforskaren. Magnus Arnér berättar om de inlägg som bondeståndets medlemmar i riksdagen inlämnade till kungen, de så kallade allmogens besvär.

Posttidning B

Avsändare:

GöteborgsRegionens

Släktforskare

Erik Dahlbergsgatan 36 B

411 26 Göteborg

GöteborgsRegionens Släktforskare
Bibliotek och Forskarplatser

**Erik Dahlbergsgatan 36 B, 411 26 Göteborg,
Öppet mån-fre 10.00-14.00
Vissa lördagar 10.00-14.00**

**Ring dock alltid först och kolla
bemanning samt lediga forskarplatser.
Tel. 031-13 12 26**

**Öppet även 1 timma före varje föreningsmöte
E-post: g.r.s@telia.com
Hemsida: <http://grs.forening.genealogi.se>
PlusGiro: 24 23 85-3
Organisationsnummer 857204—7564**